

GYDYTOJO BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ: *ULTIMA RATIO* AR KASDIENYBĖ?

Rugilė Karčinskaitė, Viktorija Jonuškaitė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

2 kurso studentės

Saulėtekio al 9, I rūmai, 10222 Vilnius

El. paštas: rugile.karcinskaite@tf.stud.vu.lt, viktorija.jonuskaite@tf.stud.vu.lt

Mokslinio straipsnio akademinė kuratorė vyr. lekt. dr. Laura Šivickaitė-Moldarienė

El. paštas: laura.sivickaite@tf.vu.lt

Santrauka: Šiame straipsnyje, vadovaujantis Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių baudžiamaisiais įstatymais, teismų praktika, Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija ir teisės doktrina, siekiama išanalizuoti baudžiamosios atsakomybės kaip kraštutinės priemonės (ultima ratio) taikymą gydytojui. Šis tikslas pasiekiamas kartu atskleidžiant gydytojo kaip specialaus nusikalstamos veikos subjekto sampratą kontinentinės ir bendrosios teisės tradicijos sistemose. Straipsnyje analizuojama, ar gydytojas, mirus pacientui ar sutrikdžius jo sveikatą, visais atvejais yra traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Darbe pateikiama analizė, iš kurios matyti, kad gydytojai nors ir yra laikomi specialiais nusikalstamos veikos subjektais, tačiau jie baudžiamojon atsakomybėn yra traukiami įprasta tvarka. Taip pat atkreiptas dėmesys ir į užsienio valstybių patirtį, kuriose teisinis reguliavimas gydytojo baudžiamosios atsakomybės klausimu yra ganėtinai panašus į Lietuvoje galiojančią teisinį reguliavimą ir iš esmės atitinką teismų praktiką.

Pagrindiniai žodžiai: gydytojas, specialus subjektas, baudžiamoji atsakomybė, ultima ratio.

Summary: In this article, based on the criminal codes of the Republic of Lithuania and foreign countries, court practice, case law, including the case law of the European Court of Human Rights, and legal doctrine, the aim is to analyze the application of criminal liability as an extreme measure (ultima ratio) to a doctor. This goal is achieved by also revealing the concept of the doctor as a special subject of a criminal offense in the systems of continental and common law traditions. The article examines whether a doctor is held criminally liable in all cases when a patient dies or suffers health impairment. The analysis indicates that although doctors are considered special subjects of criminal offenses,

they are subjected to criminal liability in the usual manner. Attention is also drawn to foreign countries where the legal regulation concerning doctors' criminal liability is quite similar to the legal framework in Lithuania and essentially aligns with judicial practice.

Keywords: doctor, subject, criminal liability, ultima ratio.

|vadas

Temos aktualumas. Šiuolaikinėje medicinos praktikoje nustatoma vis daugiau atvejų, kuomet gydytojai yra traukiami atsakomybėn, tačiau tik išskirtiniais atvejais jie atsako pagal baudžiamosios teisės normas. Todėl svarbu nustatyti aiškias ribas, kuomet gydytojai turėtų būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse yra nustatyta tik viena nusikalstama veika, už kurią atsakomybė tiesiogiai yra nustatyta gydytojui ir bet kuriam kitam sveikatos priežiūros specialistui. Tai Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 142 straipsnio 1, 2 dalyse nurodytas neteisėtas abortas. Už bet kurią kitą nusikalstamą veiką, kuria padaroma žala baudžiamojo įstatymo saugomiems gėriams – asmens gyvybei ir sveikatai – gydytojai atsako bendra tvarka. Taip yra ir daugelyje kitų valstybių: tiek bendrosios teisės tradicijos, pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje, tiek kontinentinės teisės tradicijos, pavyzdžiui, Lietuvoje, Lenkijoje, Latvijoje. Tačiau tam tikros kontinentinės teisės tradicijos valstybės, pavyzdžiui, Vokietija, Prancūzija baudžiamuosiuose kodeksuose yra nurodžiusios atskirus straipsnius, reglamentuojančius gydytojo baudžiamąją atsakomybę. Kartu pažymėtina, kad nagrinėjama tema yra aktuali ne tik teisininkams, tačiau ir sveikatos priežiūros specialistams, nes jiems yra patikėta rūpintis didžiausiu žmogaus turtu – gyvybe ir sveikata, tačiau tam tikrais atvejais jiems šiuo turtu nepavyksta pasirūpinti ir jie yra traukiami baudžiamojon atsakomybėn.

Autorės, rengdamos darbą, parengė klausimus ir atliko 16 teisininkų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus, Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus, Vilniaus apylinkės teismo teisėjų, Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros ir Vilniaus apygardos prokuratūros prokurorų, taip pat Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios justicijos katedros mokslininkų) apklausą internete¹.

Atitinkamai, šio **darbo tikslas** yra nustatyti, ar gydytojui taikoma baudžiamojo atsakomybė turėtų būti kasdienybė, ar visgi tai turėtų būti krašutinė – *ultima ratio* – priemonė.

Šio darbo uždaviniai:

- 1) Apibrėžti baudžiamosios atsakomybės sampratą, priminti gydytojo priedermę ir *ultima ratio* principo sampratą;

¹ Apklausos forma pateikiama straipsnio priede Nr. 1.

- 2) Aptarti medicininio pobūdžio baudžiamąsias bylas, t. y. bylas, kuriose gydytojai buvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn;
- 3) Pateikti užsienio valstybių teisinio reguliavimo ir teismų praktikos pavyzdžių;
- 4) Atskleisti gydytojo kaip specialaus nusikalstamos veikos subjekto sampratą.

Šio **tyrimo objektas** – gydytojui taikoma baudžiamoji atsakomybė.

Norint pasiekti darbo tikslą buvo pasitelkti šie **tyrimo metodai**: lyginamasis, lyginant Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamuosius įstatymus, kontinentinės ir bendrosios teisės sistemų skirtumus gydytojo baudžiamosios atsakomybės kontekste, taip pat sisteminis ir analizės, pateikiant gautus rezultatus. Kartu naudotas ir apklausos metodas, renkant duomenis iš prokurorų, baudžiamąsias bylas nagrinėjančių teisėjų ir baudžiamosios justicijos mokslininkų.

Apie gydytojo ir kitų sveikatos priežiūros specialistų baudžiamąją atsakomybę įvairiais aspektais yra rašę D. Pranka², G. Švedas ir A. Gutauskas³, L. Šivickaitė-Moldarienė⁴, o šiame straipsnyje į gydytojo baudžiamąjį persekiojimą siekiama pažvelgti kiek kitu kampu, keliant klausimą, ar jo baudžiamasis persekiojimas yra kasdienybė ar kraštutinė priemonė, o autorių pamąstymai šiuo klausimu yra grindžiami ne tik teisės aktais, teismų praktika ir doktrina, bet ir teisininkų apklausos duomenimis.

1. Baudžiamosios atsakomybės samprata

1.1. Gydytojo priedermė

Teisės aktų nuostatų prasme gydytojas – medicinos gydytojas, gydytojas rezidentas, šeimos gydytojas ar gydytojas specialistas, kuris verstis medicinos praktika Lietuvos Respublikoje turi teisę tik turėdamas galiojančią medicinos praktikos licenciją⁵. Tačiau visuotinai yra žinoma, kad gydytojas yra sveikatos priežiūros specialistas, kad tai asmuo, įgijęs medicinos išsilavinimą, gelbstintis žmonių gyvybes besirūpinantis

² PRANKA, Darius (2021). The price of medical negligence – should it be judged by the Criminal Court in the context of the jurisprudence of the European Court of Human Rights? *Baltic journal of Law & Politics*, 14 (1), p. 125–152.

³ ŠVEDAS, Gintaras; GUTAUSKAS, Aurelijus (2022). Probleminiai gydytojo ar kito sveikatos priežiūros specialisto baudžiamosios atsakomybės už neatsargiai padarytą žalą paciento gyvybei arba sveikatai pagal Lietuvos Respublikos baudžiamuosius įstatymus aspektai. Iš: Sudavičius, B. (2022). *Kelyje su Konstitucija*. Vilnius University Open Series, p. 371–393, doi: 10.15388/KSK.2022.18.

⁴ ŠIVICKAITĖ-MOLDARIENĖ, Laura (2024). *Teismo eksperto mokslinės-praktinės ir procesinės kompetencijos vertinimo ypatumai ir pasekmės teisingam teismo sprendimui*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (S 001), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla; ŠIVICKAITĖ-MOLDARIENĖ, Laura (2021). Deontologinės ekspertizės išvadų reikšmė Lietuvos baudžiamajame procese. *Teisė*, 120, p. 104–116, <https://doi.org/10.15388/Teise.2021.120.7>.

⁵ Lietuvos Respublikos medicinos praktikos įstatymas. 1996 m. rugpjūčio 26 d. I-1555. *Valstybės žinios*, 1996, 102-2313.

jų sveikata, konsultuojantis klausimais, susijusiais su asmens sveikatos priežiūra. Jo profesinė veikla, pagrindinė pareiga yra rūpintis pacientų gerove, laiku ir tinkamai diagnozuoti ligas, jas gydyti bei užkirsti kelią galimiems sveikatos sutrikimams.

Teismų praktikoje nurodoma, kad pagrindinė gydytojo pareiga – teikti kvalifikuotą ir rūpestingą medicinos pagalbą; pacientą ir gydytoją siejančios prievolės turinį sudaro ne pareiga garantuoti tam tikrą konkretų rezultatą, bet pareiga užtikrinti, kad ši prievolė būtų vykdoma dedant maksimalias pastangas, t. y. užtikrinant maksimalų atidumo, rūpestingumo, atsargumo ir kvalifikuotumo laipsnį⁶.

Bene geriausiai gydytojo – kaip asmens, turinčio medicininių išsilavinimą, priedermę (paskirtį) atskleidžia etikos taisyklių rinkinys – vadinamoji Hipokrato priesaika. Šia priesaika jau IV a. pr. m. e. buvo įtvirtintos gydytojų profesinės etikos vertybės. Hipokrato priesaikoje be kitų etikos nuostatų akcentuojama pagarba žmogaus gyvybei, nesavanaudiškas pacientų gydymas, vengiant žalingų metodų ir gerbiant žmogaus teises, paciento informavimas apie ligą ir gydymo būdus, konfidencialumo laikymasis⁷. Šios priesaikos pagrindu 2015 m. gegužės 11 d. buvo pasirašytas Lietuvos gydytojų sąjungos profesinės etikos kodeksas, kuriame apibrėžti gydytojo elgesio principai⁸. Šiuolaikinėje medicinoje gydytojo ir paciento santykiai grindžiami ne tik tarpusavio pagarba, tačiau ir abipusiu pasitikėjimu bei laisvu susitarimu. Tai reiškia, kad gydytojas privalo suteikti pacientui išsamią informaciją apie jo sveikatos būklę (įvardinti diagnozę), paaiškinti gydymo galimybes bei galimas pasekmes, leisti pacientui priimti sprendimus, susijusius su jo sveikata ir / ar jos gerinimu ir gerbti jo priimtus sprendimus⁹. Taigi Hipokrato priesaika išlieka labai svarbiu medicinos etikos pagrindu, nes Hipokratas susiejo profesionalumą ir mokslinį požiūrį su etiškai atsakingos veiklos reikalavimais¹⁰.

Apibendrinant pirmiau išdėstytą, galima pagrįstai teigti, kad gydytojo priedermę sudaro ne tik pareiga tinkamai diagnozuoti ir gydyti ligas, tačiau ir užtikrinti paciento orumą, autonomiją ir jo, kaip paciento, turimas teises, taip sukuriant pasitikėjimo grįstą gydymo procesą.

⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1140/2015.

⁷ Hipokrato priesaika, 1997 [interaktyvus]. <http://www.lsmuni.lt/vs-biblioteka/pagalb/hipokrat.htm#Lietuv>.

⁸ Lietuvos gydytojų sąjungos profesinės etikos kodeksas [interaktyvus]. <https://bioetika.lrv.lt/lt-etikos-kodeksai/lietuvos-gydytoju-sajungos-profesines-etikos-kodeksas/>.

⁹ Lietuvos gydytojų sąjungos profesinės etikos kodeksas [interaktyvus]. <https://bioetika.lrv.lt/lt-etikos-kodeksai/lietuvos-gydytoju-sajungos-profesines-etikos-kodeksas/>.

¹⁰ ŠIVICKAITĖ-MOLDARIENĖ, Laura (2024). *Teismo eksperto mokslinės-praktinės ir procesinės kompetencijos vertinimo ypatumai ir pasekmės teisingam teismo sprendimui*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (S 001), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

1.2. *Ultima ratio* principo reikšmė

Nei Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – ir BK), nei kituose teisės aktuose nėra įtvirtinta baudžiamosios atsakomybės sąvoka, tačiau ji yra dažnai minima, pavyzdžiui, BK 2 straipsnyje, kuriame nurodytos pagrindinės baudžiamosios atsakomybės nuostatos, BK 8 straipsnyje, kuriame nurodyta baudžiamoji atsakomybė už užsienyje padarytas nusikalstamas veikas¹¹.

Baudžiamoji atsakomybė doktrinoje apibrėžiama kaip asmens, padariusio nusikalstamą veiką, pasmerkimas valstybės vardu taikant baudžiamuosiuose įstatymuose nustatytas poveikio priemones¹². Prieš daugiau nei 20 metų Lietuvos Aukščiausiasis Teismas buvo suformavęs, kad baudžiamoji atsakomybė yra baudžiamųjų teisinių priemonių visuma, kurią valstybė taiko nusikaltimą padariusiam asmeniui¹³.

Sąvoka „atsakomybė“ vartojama dviem prasmėmis: retrospektyviaja (asmuo atsako už praeityje padarytus veiksmus) ir perspektyviają (kai asmuo imasi atsakomybės už ateities veiksmus)¹⁴.

Baudžiamoji atsakomybė neabejotinai laikytina griežčiausia teisinės atsakomybės forma, nes asmuo, padaręs nusikalstamą veiką, yra pasmerkiamas valstybės vardu. Jis paprastai yra pripažįstamas kaltu ir jam yra paskiriama bausmė (pavyzdžiui, bauda, terminuotas laisvės atėmimas) ir / ar baudžiamojo poveikio priemonės (pavyzdžiui, turto konfiskavimas, teisės vairuoti transporto priemonės atėmimas). Yra galimos ir kitos baudžiamosios atsakomybės realizavimo formos, pavyzdžiui, atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, nustačius BK VI skyriuje nustatytą vieną iš atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindų.

Kaip minėta, baudžiamoji atsakomybė yra griežčiausia teisinės atsakomybės rūšis, todėl nuo jos yra neatsiejamas *ultima ratio* principas, reiškiantis, kad baudžiamoji teisė turi būti pasitelkiama kaip kraštutinė priemonė¹⁵; baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje turi būti suvokiama kaip kraštutinė, paskutinė priemonė, naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų negalima pasiekti. Todėl situacijos, kai padaryti nedidelio pavojingumo nusižengimai kriminalizuojami kaltinant asmenį nusikalstamos veikos padarymu, neanalizuojant, ar pakankamas padarytų veiksmų pavojingumas,

¹¹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. 2000 m. rugsėjo 26 d. VIII-1968. *Valstybės žinios*, 2000,89-2741.

¹² ŠVEDAS, Gintaras; ABRAMAVIČIUS, Armanas; PRAPIESTIS, Jonas ir kt. (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis, 1 knyga*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. birželio 15 d. Teismų praktikos, atleidžiant nepilnamečius nuo baudžiamosios atsakomybės ir skirianč jiems priverčiamąsias auklėjamojo pobūdžio priemones, apžvalga Nr. B2-14. Teismų praktika. 2001, 15.

¹⁴ ŠVEDAS, Gintaras; ABRAMAVIČIUS, Armanas; PRAPIESTIS, Jonas ir kt. (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis, 1 knyga*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-299/2008.

neįvertinant kitų teisės šakų veiksmingumo atkuriant pažeistas teises, nėra teisingos, tai neatitinka baudžiamųjų įstatymų paskirties. Tai reiškia, kad teismai turi vadovautis ne absoliučia pareiga bausti, o santykinę pareiga naudoti baudžiamosios teisės priemones tik įvertinus, ar kitos priemonės nėra pakankamos¹⁶.

Ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje pripažįstama, kad, siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms, ne visuomet tikslinga tokią veiką pripažinti nusikaltimu, taikyti pačią griežčiausią priemonę – bausmę. Todėl kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu, priemonėmis (administracinėmis, drausminėmis, civilinėmis sankcijomis ar visuomenės poveikio priemonėmis ir pan.¹⁷).

Taigi *ultima ratio* principas padeda išvengti situacijų, kai tam tikri asmenų padaromi teisės pažeidimai yra nepagrįstai kriminalizuojami, taip asmeniui sukeliant griežčiausius teisinius padarinius.

2. Medicininio pobūdžio baudžiamosios bylos: Lietuvos pavyzdžiu

2.1. Medicininio pobūdžio baudžiamųjų bylų samprata

Doktrinoje baudžiamosios bylos, kuriose sveikatos priežiūros specialistai kaltinami sutrikdę asmens sveikatą ar atėmę gyvybę, yra vadinamos medicininėmis¹⁸ arba medicininio pobūdžio baudžiamosiomis bylomis¹⁹.

Nustatyta, kad Lietuvoje sveikatos priežiūros specialistams baudžiamoji atsakomybė kyla už neatsargų gyvybės atėmimą, padėjimą nusižudyti, sunkų arba nesunkų sveikatos sutrikdymą dėl neatsargumo, neteisėtą abortą, palikimą be pagalbos, gresiant pavojui žmogaus gyvybei, tarnybos pareigų neatlikimą, draudžiamų biomedicininų tyrimų su žmogumi ar jo embrionu atlikimą²⁰.

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-47-648/2025.

¹⁷ Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d., 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimai, 2017 m. kovo 15 d.

¹⁸ ŠIVICKAITĖ-MOLDARIENĖ, Laura (2021). Deontologinės ekspertizės išvadų reikšmė Lietuvos baudžiamajame procese. *Teisė*, 120, p. 104–116, <https://doi.org/10.15388/Teise.2021.120.7>.

¹⁹ ŠIVICKAITĖ-MOLDARIENĖ, Laura (2024). *Teismo eksperto mokslinės-praktinės ir procesinės kompetencijos vertinimo ypatumai ir pasekmės teisingam teismo sprendimui*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (S 001), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla; ŠVEDAS, Gintaras; GUTASKAS, Aurelijus (2022). Probleminiai gydytojo ar kito sveikatos priežiūros specialisto baudžiamosios atsakomybės už neatsargiai padarytą žalą paciento gyvybei arba sveikatai pagal Lietuvos Respublikos baudžiamuosius įstatymus aspektai. Iš: Sudavičius, B. (2022). *Kelyje su Konstitucija*. Vilnius University Open Series, p. 371–393, doi: 10.15388/KSK.2022.18.

²⁰ ŠIVICKAITĖ-MOLDARIENĖ, Laura (2024). *Teismo eksperto mokslinės-praktinės ir procesinės kompetencijos vertinimo ypatumai ir pasekmės teisingam teismo sprendimui*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (S 001), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Remiantis statistiniais duomenimis, siekis patraukti gydytoją teisinėn atsakomybėn yra gana nemažas. Pavyzdžiui, daugiausiai gyventojų turinčioje Europos Sąjungos valstybėje Vokietijoje (2024 m. duomenimis)²¹ kiekvienais metais nustatoma apie 12 tūkstančių gydymo klaidų atvejų. Dėl maždaug vieno procento (t. y. 150 atvejų) gydymo klaidų pradedami ikiteisminiai tyrimai ir tik keturiuose iš jų (t. y. iki trijų procentų iš 150 atvejų) sveikatos priežiūros specialistams skiriama teisinė atsakomybė²². Taigi akivaizdu, kad Vokietijoje labiau paplitęs siekis traukti gydytojus atsakomybėn kita, bet ne baudžiamąja tvarka.

Taigi medicininio pobūdžio baudžiamosios bylos yra tiriamos ir nagrinėjamos ne tik Lietuvoje, kaip aptariama toliau, bet ir kitose Europos Sąjungos valstybėse.

2.2. Medicininio pobūdžio baudžiamosios bylos: kelių teismų praktikos pavyzdžių analizė

Autorės, atlikusios kelių teismų praktikos pavyzdžių analizę, nustatė, kad tam tikrais atvejais gydytojas yra pripažįstamas kaltu, o tam tikrais – yra išteisinamas.

Pavyzdžiui, akušerijos-ginekologijos skyriuje dirbusi gydytoja buvo nuteista pagal BK 229 straipsnį. Prižiūredama gimdyvę, nuteistoji, susipažinusi su pacientės vaisiaus kardiokograma, neįvertino ir laiku nediagnozavo vaisiaus hipoksijos požymių, taip pat neatkreipė dėmesio į vaisiaus elgesiui nebūdingus požymius, bendrą būklę. Gydytoja nepagrįstai pradėjo stimuliaciją oksitacinu ir skubiai neatliko situacijai išspręsti privalomos Cezario pjūvio operacijos. Gimdymas Cezario pjūvio operacija buvo pradėtas per vėlai, su diagnoze – sunkaus laipsnio asfiksija, traukuliais sindromas, koma ir pernešiojimas, todėl vaisius mirė dėl hipoksijos gimdoje. Nuteistoji teigė, kad jos veiksmai buvo atlikti dėl neatsargumo, tačiau teismas, įvertinęs visas aplinkybes, nustatė, kad gydytoja netinkamai ir aplaidžiai vykdė tarnybines pareigas ir padarė BK 229 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką²³. Panašus atvejis nustatytas ir gerokai vėliau, t. y. 2022 metais, kuomet gydytojas chirurgas prieš atlikdamas storosios žarnos naviko šalinimo operaciją neatliko pakartotinės fibrokolonoskopijos ir auglio biopsijos diagnozės. Neatlikus šios diagnozės, buvo netinkamai nustatyta naviko vieta. Operacijos metu paaiškėjo, kad navikas yra kitoje nei gydytojo įsivaizduojamoje vietoje, todėl kaltinamasis pažeidė pacientės blužnį ir kasą. Nors gydytojas chirurgas nenumatė galimų padarinių, įvertinus veikos aplinkybes ir gydytojo kvalifikaciją, teismas nustatė, kad kaltinamasis turėjo realią galimybę numatyti kilsiančias

²¹ Germany in the European Union: Key figures 2025 [interaktyvus]. https://www.destatis.de/Europa/EN/Topic/Key-indicators/Uebersicht.html?utm_source=chatgpt.com#414260.

²² ŠIVICKAITĖ-MOLDARIENĖ, Laura (2024). *Teismo eksperto mokslinės-praktinės ir procesinės kompetencijos vertinimo ypatumai ir pasekmės teisingam teismo sprendimui*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (S 001), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-299/2008.

komplikacijas, dėl kurių pacientė mirė. Gydytojas chirurgas buvo nuteistas pagal BK 132 straipsnio 3 dalį ir BK 229 straipsnį, kadangi vykdydamas pareigas veikė nusikalstamai nerūpestingai ir dėl neatsargumo atėmė gyvybę kitam žmogui²⁴.

Abiem atvejais nustatyta, kad gydytojų ir kitų sveikatos priežiūros specialistų veiksmais sukelti padariniai kyla dėl neatsargumo.

Matyti ir tai, kad iš esmės teisine prasme identiški veiksmai buvo kvalifikuoti nevienodai – pirmu atveju tik pagal BK 229 straipsnį, antru – pagal BK 132 straipsnio 3 dalį ir BK 229 straipsnį. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad BK 229 straipsnyje nurodytas nusikaltimas neapima asmens mirties, kurią sukelia tarnybos pareigų neatlikimas. Šis teismas kartu pabrėžė, kad pagal kasacinės instancijos teismo praktiką, kai dėl tarnybos pareigų neatlikimo kitas asmuo netenka gyvybės, jam sunkiai ar nesunkiai sutrikdoma sveikata, o kaltininkas numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti tokių padarinių, tačiau lengvabūdiškai tikėjosi jų išvengti, arba nors ir nenumatė, tačiau pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti, veikos kvalifikuojamos kaip nusikalstamų veikų suaptis (pagal BK 229 straipsnį ir BK 132, 137 arba 139 straipsnio atitinkamas dalis)²⁵.

Teismų praktikoje sutinkama ir pozityvių pavyzdžių, t. y. situacijų, kai gydytojų veiksmai nėra pripažįstami nusikalstamais ir jie nėra pasmerkami valstybės vardu. Tokios situacijos susiklosto tais atvejais, kai pacientas miršta ar yra sužalojamas dėl pateisinamos komplikacijų rizikos. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 20 d. baudžiamojoje byloje nustatyta, kad gydytojas akušeris ginekologas nukentėjusiosios prašymu jai atliko aborto operaciją. Jos metu gydytojas pradūrė gimdos kūną ir buvo pažeistas pacientės gimdos kaklelis bei sunkiai sutrikdyta jos sveikata. Dėl šių atliktų veiksmų moteris neteko gebėjimo pastoti, išnešioti vaisių ir gimdyti. Tačiau byloje nustatyta, kad pacientės nėštumo komplikacijos įvyko dėl gimdos sužalojimo šalinant kraujo krešulius ir gemalinius audinius, o tai yra medicinos praktikoje pasitaikanti komplikacija, kuri nebūtinai kyla dėl gydytojo veiksmų ir įpareigoja medicinos specialistą šalinti gimdą. Byloje išaiškinta, kad gydytojo veiksmuose nėra kaltės, todėl jis neatsako dėl komplikacijos kilusių pasekmių pacientei²⁶.

Taigi, iš keleto paminėtų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos pavyzdžių galima daryti išvadą, kad gydytojų ir kitų sveikatos priežiūros specialistų sukeliama nusikalstami padariniai – paciento mirtis – yra sukeliama neatsargiai. Tačiau tais atvejais, kai žala pacientui kyla dėl komplikacijų, o ne dėl gydytojų kaltų veiksmų, baudžiamoji atsakomybė jiems nekyla.

²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-67-942/2022.

²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. gegužės 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-100-719/2024.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-226/2009.

3. Gydytojas kaip specialus nusikalstamų veikų subjektas

3.1. Nusikalstamos veikos subjekto samprata

BK 2 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamojo įstatymo numatytą nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtį. Nusikalstamos veikos sudėtis – tai baudžiamajame įstatyme numatytų objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių, kurie apibūdina pavojingą veiką kaip tam tikrą nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, visuma. Nusikalstamos veikos subjektas yra vienas iš esminių baudžiamosios atsakomybės elementų²⁷.

BK 13 straipsnyje nurodyta amžiaus riba, nuo kurios fizinis asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, t. y. asmuo, kuriam iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo suėję šešiolika metų, o BK 13 straipsnio 2 dalyje numatytais atvejais – keturiolika metų²⁸.

Už nusikalstamos veikos padarymą kaltu pripažintas gali būti ne tik tinkamo amžiaus sulaukęs, tačiau ir pakaltinamas asmuo. Amžiaus cenzas ir pakaltinamumas yra bendrojo pobūdžio reikalavimai, keliami subjektui, kurių neatitinkantis asmuo nebus traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Taigi savaime visais atvejais gydytojai atitinka abu bendruosius subjektui keliamus reikalavimus.

Visgi BK Specialiojoje dalyje yra nurodyti tam tikri, konkrečiai nusikalstamos veikos sudėčiai būdingi specialieji fizinio asmens, atitinkančio subjekto požymius, požymiai. Jie klasifikuojami į apibūdinančius subjekto teisinę padėtį (pavyzdžiui, pilietybė, BK 120 straipsnis), apibūdinančius subjekto fizines savybes (pavyzdžiui, lytis, BK 131 straipsnis), apibūdinančius subjekto santykius su nukentėjusiuoju, giminystės ryšius (pavyzdžiui, tėvai, BK 158 straipsnis) ir apibūdinančius subjekto socialinę vaidmenį (pavyzdžiui, profesija ar veiklos pobūdis, BK 142 straipsnis „Neteisėtą abortą“)²⁹. Būtent pastaruoju aspektu, kaip jau minėta, pažymėtina, kad už neteisėtą abortą atlikimą baudžiamojon atsakomybėn gali būti traukiamas ir gydytojas, t. y. tas asmuo, kuris dėl specialaus išsilavinimo turi teisę priimti naujagimį į gyvenimą, ir tas, kuris dėl to paties specialaus išsilavinimo turi teisę atlikti teisėtą abortą. Visgi pasitaiko atvejų, kai gydytojai, nepaisydami profesijai keliamų reikalavimų, atlieka neteisėtą abortą. Priešingai nei neteisėto aborto atveju, kai gydytojas veikia tik tiesiogine tyčia, paciento gyvybę jis atima arba sutrikdo sveikatą tik veikdamas neatsargiai. O už tai, kaip rodo pirmiau aptarti teismų praktikos pavyzdžiai, gydytojai yra traukiami baudžiamojon atsakomybėn kaip bet kurie kiti asmenys.

²⁷ ŠVEDAS, Gintaras; ABRAMAVIČIUS, Armanas; PRAPIESTIS, Jonas ir kt. (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis, 1 knyga*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

²⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. 2000 m. rugsėjo 26 d. VIII-1968. *Valstybės žinios*, 2000, 89-2741.

²⁹ ŠVEDAS, Gintaras; ABRAMAVIČIUS, Armanas; PRAPIESTIS, Jonas ir kt. (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis, 1 knyga*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Gydytojo profesijos specifiškumas, be kita ko, atskleidžiamas BK 144 straipsnyje (Palikimas be pagalbos, kai gresia pavojus žmogaus gyvybei)³⁰. Pagal šį straipsnį baudžiamoji atsakomybė gydytojams ir kitiems sveikatos priežiūros specialistams galėtų būti taikytina dviem atvejais. Pirma, kai kaltininkas, sukėlęs pavojų, nepadeda nukentėjusiajam, kurio gyvybei yra iškilęs pavojus, nors kaltininkas turi galimybę suteikti reikiamą pagalbą. Antra, kai kaltininkas turi pareigą rūpintis nukentėjusiuoju, kurio gyvybei gresia pavojus, tačiau nesiima veiksmų padėti, nors tokią galimybę turi.

Kaip minėta pirmiau, gydytojas paprastai traukiamas baudžiamojon atsakomybė už neatsargius nusikaltimus, pavyzdžiui, už neatsargų gyvybės atėmimą (BK 132 straipsnis), neatsargų sunkų sveikatos sutrikdymą (BK 137 straipsnis). Taigi gydytojo kaip nusikalstamos veikos subjektą specifiškumą lemia tai, kad jis, turėdamas priedermę saugoti žmogaus gyvybę ir sveikatą, savo neatsargiais veiksmais pasielgia priešingai – sukelia paciento mirtį ar sveikatos sutrikdymą. Visgi gydytojų baudžiamasis teisinis vertinimas nesiskiria nuo bet kurio kito asmens teisinio vertinimo baudžiamosios teisės kontekste, jiems nėra taikomos jokios išimtys tik yra svarbu nustatyti visus objektyviuosius ir subjektyviuosius neatsargaus nusikaltimo požymius³¹.

Be to, apklausos duomenimis, visi apklausos dalyviai (100 proc.) nurodė manantys, kad gydytojai už neatsargiai padarytas nusikalstamas veikas turėtų būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn, tačiau tai turėtų būti neatsiejama nuo *ultima ratio* principo. Kartu 4 apklaustieji (25 proc.) mano, kad visais atvejais gydytojams turėtų būti skiriama baudžiamojo poveikio priemonė – teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas.

Taigi, kaip matyti iš aptartų teismų praktikos pavyzdžių ir doktrinoje sutinkamos pozicijos, taip pat ir apklausos duomenų, gydytojai kaip ir kiti asmenys, esantys bet kurios profesijos atstovai, yra traukiami baudžiamojon atsakomybėn bendra tvarka. Be kita ko, ir baudžiamajame įstatyme gydytojams nenumatytos jokios išimtys, dėl kurių jie negalėtų būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn. Išdėstytų aplinkybių visuma sudaro pagrindą teigti, kad baudžiamoji atsakomybė gydytojui yra kasdienybė tais atvejais, kai jo veiksmuose nustatomi neatsargios (išskyrus neteisėtą abortą) nusikalstamos veikos sudėties požymiai, pavyzdžiui, neatsargus gyvybės atėmimas ar neatsargus sveikatos sutrikdymas. Kita vertus, kartu galima teigti, kad baudžiamoji atsakomybė gydytojui yra ir *ultima ratio* priemonė, nes jam taikoma griežčiausia teisinės atsakomybės rūšis tik tuo atveju, kai jo veiksmuose nustatoma neatsargi kaltės forma.

³⁰ ŠIVICKAITĖ-MOLDARIENĖ, Laura (2024). *Teismo eksperto mokslinės-praktinės ir procesinės kompetencijos vertinimo ypatumai ir pasekmės teisingam teismo sprendimui*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (S 001), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

³¹ PRANKA, Darius (2021). The price of medical negligence – should it be judged by the Criminal Court in the context of the jurisprudence of the European Court of Human Rights? *Baltic journal of Law & Politics*, 14 (1), p. 125–152.

3.2. Gydytojo baudžiamoji atsakomybė kontinentinės ir bendrosios teisės tradicijos valstybėse

Sprendžiant gydytojų teisinės atsakomybės klausimus reikšmingos įtakos turi ir šalies teisinė sistema. Pagrindinės teisinės sistemos – kontinentinė ir bendroji. Esminis šių sistemų skirtumas yra tas, kad kontinentinės teisės sistemoje taikomos iš anksto nustatytos bendros taisyklės, kurias teismai privalo vadovautis nagrinėdami konkrečias bylas. Tuo tarpu bendrosios teisės sistemoje taisyklės formuojamos remiantis ankstesniais teisminiais sprendimais, apibendrinant ir pritaikant jas būsimiems atvejams³². Taigi, kontinentinės teisės sistemoje pagrindinis teisės šaltinis yra rašytinė teisė, o teismo precedentas yra papildomas teisės šaltinis³³. Priešingai, bendroji teisės sistema grindžiama teismo precedentu, o teisės doktrina – papildomas teisės šaltinis, pripažįstamas teisingo teismo proceso prioritetas prieš materialinės teisės normas³⁴. Šie skirtumai daro įtaką skirtingų valstybių gydytojų teisei atsakomybei.

Lietuvoje, kaip ir kitose kontinentinės teisės sistemos valstybėse, gydytojui už sukeltą pacientui žalą dėl medicininės klaidos gali būti taikoma tiek baudžiamoji, tiek civilinė atsakomybė; už žalos padarymą gydymo procese gydytojui gali būti taikoma teisinė atsakomybė – drausminė, civilinė ir baudžiamoji³⁵.

Analizuojant kontinentinės teisės sistemos valstybių teisinį reguliavimą, nustatyta, kad dalyje jų baudžiamųjų įstatymų, pavyzdžiui, Lenkijos, Latvijos, nėra nurodyta nusikalstamų veikų, už kurių padarymą atsakomybė kyla išimtinai gydytojams. Šiose valstybėse gydytojai yra traukiami baudžiamojon atsakomybėn bendra tvarka dažniausiai už dėl neatsargumo padarytas nusikalstamas veikas. Pavyzdžiui, Lenkijoje medicinos gydytojas, atvykusiam pacientui su galvos trauma, nepaskyrė kompiuterinės tomografijos, todėl operacija buvo atidėta ir paciento sveikatai iškilo didelis pavojus. Gydytojo teigimu, paciento neblaivumas sudarė kliūtį atlikti medicininį tyrimą. Apygardos teismas pripažino gydytoją atsakomybę už vėlesnį paciento sveikatos pablogėjimą³⁶.

³² BAUBLYS, Linas; BEINORAVIČIUS, Darius; KALUINA, Artūras ir kt. (2012). *Teisės teorijos įvadas: vadovėlis*. Vilnius: MES.

³³ KLANGAUSKAITĖ, Gabrielė; KRYŠTUL, Mirosława (2018). Modernių technologijų įtaka ateičiai civiliniame procese. *Teisės mokslo pavasaris*, p. 201 [interaktyvus]. <https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2018/09/TM-pavasaris-2018-elektroninis-PDF.pdf>.

³⁴ KLANGAUSKAITĖ, Gabrielė; KRYŠTUL, Mirosława (2018). Modernių technologijų įtaka ateičiai civiliniame procese. *Teisės mokslo pavasaris*, p. 201 [interaktyvus]. <https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2018/09/TM-pavasaris-2018-elektroninis-PDF.pdf>.

³⁵ VITKUTĖ-ZVEZDINIENĖ, Ieva; PACIAN, Andrzej; PACIAN, Jacek (2015). Gydytojų veiksmų teisinis vertinimas baudžiamosios teisės aspektu. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, 1(11).

³⁶ WAL, Iwona; HAJDUKIEWICZ, Dariusz; AUGUSTYNOWICZ, Anna ir kt. (2022). Criminal and professional liability of medical professionals in Poland – present and future. *Wiedza Medyczna*, 4(1) 27-32 [interaktyvus]. <https://wiedzamedyczna.pl/index.php/wm/article/view/134>.

Kitų valstybių, pavyzdžiui, Prancūzijos, Vokietijos, baudžiamuosiuose įstatymuose yra aiškiai nurodyta baudžiamoji atsakomybė konkrečiam subjektui – gydytojui. Prancūzijos teisės aktai numato gydytojų baudžiamąją atsakomybę už tyčinį ir netyčinį gyvybės atėmimą (įskaitant eutanaziją), profesinio pasitikėjimo sulaužymą ir apgaulingų medicininių pažymų išrašymą³⁷. Vokietijos baudžiamajame kodekse yra nustatytos tam tikros gydytojų atsakomybę reglamentuojančios nusikalstamos veikos³⁸, pavyzdžiui, medicininis pareigų pažeidimas aborto atveju (StGB 218c), nėštumo nutraukimas be medicininio patvirtinimo, neteisinga medicininė diagnozė (StGB 218b) ar vaistų, skirtų nėštumui nutraukti pateikimas į rinką (StGB 219b). Be to, praktikoje buvo atvejis, kai Vokietijoje gydytojas buvo pripažintas kaltu dėl neatsargų gyvybės atėmimo, paskyrus pacientui per didelę vaistų dozę, dėl ko pastarasis mirė³⁹.

Apklausoje dalyvių nuomone, atsakant į klausimą, ar reikėtų BK Specialiojoje dalyje įtvirtinti straipsnį, nustatant specialių subjektą – gydytoją, visi respondentai (100 proc.) nurodė, kad tokio straipsnio nereikėtų.

Kartu pažymėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas nagrinėjo bylą, kurioje prancūzų gydytojas buvo kaltinamas sąmoningais veiksmais, nulėmusias septynių pacientų mirtį. Gydytojas pripažino, kad jo sprendimai nutraukti pacientų gyvybes buvo be jų ar jų artimųjų sutikimo, tačiau savo veiksmais gydytojas siekė sumažinti sergančiųjų kančias. Gydytojui buvo pareikšti kaltinimai dėl septynių asmenų nužudymo baudžiamąją atsakomybę sunkinančiomis aplinkybėmis – nuuodijant bejėgiškus ligonius. Pirmosios instancijos teismas išteisino gydytoją, pripažindamas, kad jis veikė vadovaudamasis humaniškumu ir jo veiksmai nebuvo piktavališki, tačiau apeliacinis teismas panaikino išteisinimą ir pripažino gydytoją kaltu dėl vieno iš septynių atvejų. Kaltinamasis kreipėsi ir į Europos Žmogaus Teisių Teismą, tačiau teismas gydytojo skundą atmetė⁴⁰.

Bendrosios teisės sistemos valstybėse gydytojų atsakomybė taip pat nėra reglamentuojama atskirais straipsniais, todėl sveikatos priežiūros specialistai yra baudžiami bendra tvarka. Vienas ryškiausių Jungtinių Amerikos Valstijų pavyzdžių – žymaus dainininko Michaelo Jacksono mirtis, dėl kurios (dėl neatsargaus gyvybės atėmimo) kaltu pripažintas gydytojas Conrad Murray. Nustatyta, kad jis reguliariai skirdavo M. Jacksonui receptinį vaistą propofolį, kuriuo įprastai gydomi asmenys, susidurian-

³⁷ KELLY, Michael; DE BONO, J; METAYER, Patrice (2015). Clinical negligence in hospitals in France and England. *The Medico-legal journal*, 83(4) p. 11 [interaktyvus] <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0025817215598718>.

³⁸ Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas (Strafgesetzbuch), 13.11.1998, Bundesgesetzblatt I, 3322; 2014.04.23 red., Bundesgesetzblatt I, 410.

³⁹ *Gray v. Germany* [ECHR], No. 49278/09, [22.5.2014]. ECLI:CE:ECHR:2014:0522JUD004927809.

⁴⁰ *The Guardian* (2014-06-25). *French doctor acquitted of poisoning charges after giving lethal injections* [interaktyvus]. <https://www.theguardian.com/world/2014/jun/25/french-doctor-acquitted-poisoning-charges-lethal-injections>.

tys su nemiga. Gydytojas Murray netinkamai prižiūrėjo savo pacientą, nereguliavo jo suvartojamos dozės, todėl galiausiai M. Jacksonas mirė dėl suvartoto per didelio kiekio propofolio⁴¹.

Tuo tarpu viena svarbiausių baudžiamųjų bylų dėl gydytojo atsakomybės anglosaksų teisinės tradicijos valstybėje Jungtinėje Karalystėje yra *R. vs Adomako* byla. Anestziologas Adomako buvo atsakingas už paciento priežiūrą operacijos metu. Dėl gydytojo neatidumo atsijungė deguonies tiekimo vamzdelis, pacientas nebegavo pakankamai deguonies. Gydytojas šešias minutes nepastebėjo atsijungusio vamzdelio bei sparčiai prastėjančios paciento būklės, nepaisant to, kad buvo matomas aiškus gyvybinių funkcijų sustojimas. Pacientą ištiko hipoksija ir jis mirė. Gydytojas buvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ir nuteistas už sunkų aplaidumą, prilygstantį nužudymui⁴².

Taigi pateikti kontinentinės ir bendrosios teisės sistemos valstybių pavyzdžiui leidžia daryti išvadą, kad teisinis reguliavimas gydytojų baudžiamosios atsakomybės klausimu yra gana panašus abiejose teisinėse sistemose. Gydytojai dažniausia baudžiamojon atsakomybėn traukiami bendra tvarka.

3.3. Baudžiamąją atsakomybę šalinančios aplinkybės

Doktrinoje galima matyti, kad yra keliamas klausimas, ar gydytojo veiksmai / neveikimas neturėtų būti vertinami kaip atitinkantys BK 30 straipsnyje nurodytą baudžiamąją atsakomybę šalinančią aplinkybę – profesinių pareigų vykdymą⁴³.

Baudžiamąją atsakomybę šalinančiomis aplinkybėmis yra laikomos tokios aplinkybės, kurioms esant padaryti veiksmai, turintys nusikalstamos veikos požymių, nėra laikomi nusikalstamomis veikomis (t. y. nelaikomi nusikaltimu ar baudžiamuoju nusižengimu)⁴⁴.

BK V skyriaus „Baudžiamąją atsakomybę šalinančios aplinkybės“ 28–35 straipsniuose yra nurodytos aštuonios baudžiamąją atsakomybę šalinančios aplinkybės, atitinkamai, būtinoji gintis; asmens, padariusio nusikalstamą veiką, sulaikymas; profesinių pareigų vykdymas; būtinasis reikalingumas; teisės saugos institucijos užduoties vykdymas; įsakymo vykdymas; pateisinama profesinė ar ūkinė rizika; mokslinis

⁴¹ The New York Times (2011-11-08). *Doctor Is Guilty in Michael Jackson's Death* [interaktyvus]. <https://www.nytimes.com/2011/11/08/us/doctor-found-guilty-in-michael-jacksons-death.html>.

⁴² CaseMine, n. d. *R. v Adomako (1994) Case Summary* [interaktyvus]. <https://www.casemine.com/judgement/uk/5a8ff8c960d03e7f57ecd71e>.

⁴³ ŠVEDAS, Gintaras; GUTAUSKAS, Aurelijus (2022). Probleminiai gydytojo ar kito sveikatos priežiūros specialisto baudžiamosios atsakomybės už neatsargiai padarytą žalą paciento gyvybei arba sveikatai pagal Lietuvos Respublikos baudžiamuosius įstatymus aspektai. Iš: Sudavičius, B. (2022). *Kelyje su Konsultacija*. Vilnius University Open Series, p. 371–393, doi: 10.15388/KSK.2022.18.

⁴⁴ ŠVEDAS, Gintaras; ABRAMAVIČIUS, Armanas; PRAPIESTIS, Jonas ir kt. (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis, 1 knyga*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

eksperimentas⁴⁵. Autorės, atlikusios analizę, nenustatė, kad medicininio pobūdžio baudžiamosiose bylose bet kuri iš nurodytų aplinkybių būtų nustatyta ir atitinkamas straipsnis pritaikytas.

BK 30 straipsnyje nustatyta, kad asmuo pagal BK neatsako už žalą, kurią padarė vykdydamas profesines pareigas, jeigu jis neviršijo įstatymų ar kitų teisės aktų nustatytų įgaliojimų. Iš šios įstatymo formuluotės ir pirmiau aptartų teismų praktikos pavyzdžių bei doktrinoje formuojamų idėjų autorės visgi daro išvadą, kad BK 30 straipsnis taikytinas tik tada, kai gydytojas žalą sukelia neviršydamas jam suteiktų įgaliojimų. Be kita ko, ir atliktos apklausos duomenimis, teisininkų nuomone, atsakomybę šalinančia aplinkybe gali būti pripažinti tik tie gydytojo veiksmai ar neveikimas, kai jis neviršija savo įgaliojimų ir pateisinamos profesinės rizikos. Respondentai pažymėjo ir tai, kad baudžiamoji atsakomybė turėtų būti taikoma nepriklausomai nuo asmens profesijos, nes toks išskyrimas būtų diskriminacinio. Jų vertinimu, gydytojo kaip ir kitų profesijų atstovų, pavyzdžiui, policijos pareigūnų, profesinių pareigų atlikimo metu padaryti veiksmai savaime neturėtų būti baudžiamąja atsakomybę šalinančia aplinkybe.

Kartu pažymėtina, kad Lietuvoje, kaip minėta, nenustatytas BK 30 straipsnio 1 dalies pritaikymas teismų praktikoje. Tai nurodoma ir doktrinoje⁴⁶.

Taigi, įvertinus išdėstytas aplinkybes, galima daryti išvadą, kad Lietuvos teismų praktikoje nenustatyta situacija, kai gydytojo veiksmai / neveikimas būtų pripažinti baudžiamąją atsakomybę šalinančia aplinkybe. Be to, kaip minėta, BK 30 straipsnis taikytinas tik tada, kai gydytojas žalą sukelia neviršydamas jam suteiktų įgaliojimų.

Išvados

1. *Ultima ratio* – baudžiamosios teisės kaip krašutinės priemonės taikymo principas yra taikomas išskirtiniais atvejais, kuomet teisinius gėrius apginti kitomis teisinėmis priemonėmis nėra įmanoma. Todėl kiekvienu atveju medicininio pobūdžio baudžiamosiose bylose reikia išsiaiškinti, ar gydytojų atlikti veiksmai / neveikimas yra nusikalstama veika, t. y., ar žala pacientui kilo ne dėl komplikacijų, nulemtų objektyvių priežasčių, o ne gydytojo veiksmų / neveikimo.
2. Didžioji dalis valstybių savo baudžiamuosiuose įstatymuose nenurodo konkrečių nusikalstamų veikų, už kurių padarymą baudžiamojon atsakomybėn traukiamas specialus subjektas – gydytojas. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse

⁴⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. 2000 m. rugsėjo 26 d. VIII-1968. *Valstybės žinios*, 2000,89-2741.

⁴⁶ ŠVEDAS, Gintaras; GUTAUSKAS, Aurelijus (2022). Probleminiai gydytojo ar kito sveikatos priežiūros specialisto baudžiamosios atsakomybės už neatsargiai padarytą žalą paciento gyvybei arba sveikatai pagal Lietuvos Respublikos baudžiamuosius įstatymus aspektai. Iš: Sudavičius, B. (2022). *Kelyje su Konstitucija*. Vilnius University Open Series, p. 371–393, doi: 10.15388/KSK.2022.18.

galima rasti tik vieną straipsnį (neteisėtas abortas), o, pavyzdžiui, Vokietijos Federacinės Respublikos – gerokai daugiau. Visgi tai išimtis iš bendros taisyklės.

3. Gydytojas yra laikomas specialiuoju nusikalstamos veikos subjektu dėl profesinės veiklos. Sveikatos priežiūros specialistų priedermė yra saugoti asmens sveikatą ir gyvybę. Tačiau pasitaiko atvejų, kai gydytojai yra traukiami baudžiamojon atsakomybėn dėl neatsargumo padarytų veikų, kai yra padaroma žala paciento sveikatai ar atimama gyvybė. Gydytojai, kaip ir kitų profesijų atstovai, pavyzdžiui, policijos pareigūnai, baudžiamojon atsakomybėn yra traukiami bendrąja tvarka.
4. Baudžiamoji atsakomybė gydytojui yra kasdienybė tais atvejais, kai jo veiksmuose nustatomi neatsargios (išskyrus neteisėtą abortą) nusikalstamos veikos sudėties požymiai, pavyzdžiui, neatsargus gyvybės atėmimas ar neatsargus sveikatos sutrikdymas. Kita vertus, kartu galima teigti, kad baudžiamoji atsakomybė gydytojui yra ir *ultima ratio* priemonė, nes jam taikoma griežčiausia teisinė atsakomybės rūšis tik tuo atveju, kai jo veiksmuose nustatoma neatsargi kaltės forma.

Šaltinių sąrašas

Norminiai teisės aktai:

Nacionaliniai:

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. 2000 m. rugsėjo 26 d. VIII-1968. *Valstybės žinios*, 2000, 89-2741.
2. Lietuvos Respublikos medicinos praktikos įstatymas. 1996 m. rugsėjo 26 d. I-1555. *Valstybės žinios*, 1996, 102-2313.

Užsienio valstybių teisės aktai:

3. Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas (Strafgesetzbuch), 13.11.1998, Bundesgesetzblatt I, 3322; 2014.04.23 red., Bundesgesetzblatt I, 410.

Specialioji literatūra:

4. BAUBLYS, Linas; BEINORAVIČIUS, Darius; KALUINA, Artūras ir kt. (2012). *Teisės teorijos įvadas: vadovėlis*. Vilnius: MES.
5. KELLY, Michael; DE BONO, J; METAYER, Patrice (2015). Clinical negligence in hospitals in France and England. *The Medico-legal journal*, 83(4) [interaktyvus] <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0025817215598718>.
6. KLANGAUSKAITĖ, Gabrielė; KRYŠTUL, Miroslava (2018). Modernių technologijų įtaka ateities civiliniame procese. *Teisės mokslo pavasaris*, p. 201 [interaktyvus]. <https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2018/09/TM-pavasaris-2018-elektroninis-PDF.pdf>.
7. PRANKA, Darius (2021). The price of medical negligence – should it be judged by the Criminal Court in the context of the jurisprudence of the European Court of Human Rights? *Baltic journal of Law & Politics*, 14 (1), p. 125–152.

8. ŠIVICKAITĖ-MOLDARIENĖ, Laura (2024). *Teismo eksperto mokslinės-praktinės ir procesinės kompetencijos vertinimo ypatumai ir pasekmės teisingam teismo sprendimui*. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas.
9. ŠIVICKAITĖ, Laura (2018). *Sveikatos priežiūros specialistų baudžiamoji atsakomybė už piktnaudžiavimą ir aplaidų profesinių pareigų vykdymą*. Magistro darbas. Vilniaus universitetas.
10. ŠVEDAS, Gintaras; ABRAMAVIČIUS, Armanas; PRAPIESTIS, Jonas ir kt. (2019). Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis, 1 knyga. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
11. ŠVEDAS, Gintaras; GUTAUSKAS, Aurelijus (2022). Probleminiai gydytojo ar kito sveikatos priežiūros specialisto baudžiamosios atsakomybės už neatsargiai padarytą žalą paciento gyvybei arba sveikatai pagal Lietuvos Respublikos baudžiamuosius įstatymus aspektai. Iš: Sudavičius, B. (2022). *Kelyje su Konstitucija*. Vilnius University Open Series, p. 371–393, doi: 10.15388/KSK.2022.18.
12. VITKUTĖ-ZVEZDINIENĖ, Ieva; PACIAN, Andrzej; PACIAN, Jacek (2015). Gydytojų veiksmų teisinis vertinimas baudžiamosios teisės aspektu. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, 1(11).
13. WAL, Iwona; HAJDUKIEWICZ, Dariusz; AUGUSTYNOWICZ, Anna ir kt. (2022). Criminal and professional liability of medical professionals in Poland – present and future. *Wiedza Medyczna*, 4(1) 27-32 [interaktyvus] <https://wiedzamedyczna.pl/index.php/wm/article/view/134>.

Teismų praktika:

14. *Gray v. Germany* [EŽTT], Nr. 49278/2009, [2014-05-22]. ECLI:CE:ECHR:2014:0522 JUDoo4927809.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1140.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-299/2008.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-153/2009.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-226/2009.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-1/2014.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-380-942/2015.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-604-219/2015.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-74-976/2017.

23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-67-942/2022.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. gegužės 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-100-719/2024.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-214-489/2024.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. sausio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-32-648/2025.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-47-648/2025.
28. CaseMine, n. d. *R. v Adomako (1994) Case Summary* [interaktyvus]. <https://www.case-mine.com/judgement/uk/5a8ff8c960d03e7f57ecd71e>.

Kiti šaltiniai:

29. Germany in the European Union: Key figures 2025 [interaktyvus]. https://www.destatis.de/Europa/EN/Topic/Key-indicators/Uebersicht.html?utm_source=chatgpt.com#414260.
30. Hipokrato priesaika, 1997 [interaktyvus]. <http://www.lsmuni.lt/vs-biblioteka/pagalb/hipokrat.htm#Lietuv>.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. birželio 15 d. Teismų praktikos, atleidžiant nepilnamečius nuo baudžiamosios atsakomybės ir skiriant jiems priverčiamąsias auklėjamojo pobūdžio priemones, apžvalga Nr. B2-14. Teismų praktika. 2001, 15.
32. Lietuvos gydytojų sąjungos profesinės etikos kodeksas [interaktyvus]. <https://bioetika.lrv.lt/lt/etikos-kodeksai/lietuvos-gydytoju-sajungos-profesines-etikos-kodeksas/>.
33. The Guardian (2014-06-25). *French doctor acquitted of poisoning charges after giving lethal injections* [interaktyvus]. <https://www.theguardian.com/world/2014/jun/25/french-doctor-acquitted-poisoning-charges-lethal-injections>.
34. The New York Times (2011-11-08). *Doctor Is Guilty in Michael Jackson's Death* [interaktyvus]. <https://www.nytimes.com/2011/11/08/us/doctor-found-guilty-in-michael-jacksons-death.html>.

Priedas Nr. 1

Apklausa „Gydytojo baudžiamoji atsakomybė: *ultima ratio* ar kasdienybė?“

Interaktyvi, prieiga internete: <https://forms.office.com/e/t2T2fXXFHT>.

Sveiki! Esame Vilniaus universiteto Teisės fakulteto antro kurso studentės Rugilė Karčinskaitė ir Viktorija Jonuškaitė. Šiuo metu rašome mokslinį straipsnį „Gydytojo baudžiamoji atsakomybė: *ultima ratio* ar kasdienybė?“. Mums įdomu, kokį požiūrį dėl gydytojų baudžiamosios atsakomybės turi teisės profesionalai, todėl kreipiamės į Jus su prašymu atsakyti į trumpą apklausą ir pasidalinti savo papildomomis įžvalgomis, jeigu tokių turite.

1. Ar, Jūsų manymu, gydytojai už neatsargiai padarytas nusikalstamas veikas, pavyzdžiui, sunkų sveikatos sutrikdymą dėl neatsargumo, neatsargų gyvybės atėmimą, turėtų būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn? Kodėl?
2. Ar sutinkate su teiginiu, kad gydytojų baudžiamoji atsakomybė už neatsargias nusikalstamas veikas turėtų būti *ultima ratio*? Kodėl?
3. Ar reikėtų BK SD straipsnių dispozicijose nurodyti, kai už konkrečią nusikalstamą veiką baudžiamojon atsakomybėn traukiamas gydytojas? Kokios tai būtų nusikalstamos veikos? Kodėl?
4. Ar gydytojams už neatsargiai padarytas nusikalstamas veikas turi būti skiriamos griežtos bausmės? Kodėl?
5. Ar visais atvejais gydytojams turėtų būti skiriama baudžiamojo poveikio priemonė – teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas (BK 68-1 straipsnis)? Kodėl?
6. Ar gydytojo neatsargūs nusikalstami veiksmai, sukėlę asmens mirtį ar sveikatos sutrikdymą, galėtų būti vertinami kaip baudžiamąją atsakomybę šalinanti aplinkybė, pavyzdžiui, profesinių pareigų vykdymas (BK 30 straipsnis), būtinasis reikalingumas (BK 31 straipsnis)? Gal būtų tikslinga nustatyti naują baudžiamąją atsakomybę šalinančią aplinkybę, skirtą gydytojams?
7. Papildomi komentarai, pasiūlymai ir kt.